

kih) najvažnejših zastopnikov slovenskega slovstva.

Osnovni pojmi poetike in metrike.

Kratek pregled slovenskega slovstva s posebnim ozirom na glavne zastopnike posameznih dob.

Ponovitev najtežjih partij iz glasoslovja, oblikoslovja, skladnje in besedoslovje.

Orisi in preproste razprave. Trgovsko dopisovanje.

Naloge.

V vseh štirih razredih po 4 domače in 4 šolske naloge vsako polletje.

IV.

UČNI NAČRT ZA POUK V SRBOHRVAŠČINI.

Sestavil Ivan Magerl.

Učni smoter.

Učenci naj v latinici in cirilici gladko čitajo in umevajo lažje spise v srbohrvaščini. Pridobe naj si popolnoma spretnost v pisanju cirilice in nekaj spretnosti v konverzaciji.

Prvi razred.

(1 tedenska ura.)

Čitanje lahkih berilnih sestavkov v cirilici in latinici. Empirično razlaganje razlik med slovenščino in srbohrvaščino. Primerne vaje v cirilici.

Drugi razred.

(1 tedenska ura.)

Čitanje in slovnica kakor v prvem razredu. Ustno in pismeno obnavljanje preprosti berilnih sestavkov.

Tretji razred.

(1 tedenska ura.)

Čitanje kakor v drugem razredu. Važnejše opazke o življenju in delovanju oblikoslovja s posebnim ozirom na slovenščino. Ustno in pismeno obnavljanje berilnih sestavkov.

Četrti razred.

(1 tedenska ura.)

Čitanje tudi daljših sestavkov v srbohrvaščini. Vežbanje v konverzaciji. Ustno in pismeno obnavljanje čtiva. Vežbanje v trgovskem dopisovanju.

Skladnja s posebnim ozirom na slovenščino.

Važnejše opazke v življenju in delovanju Gundulića, D. Ubradovića, V. Stefanovića, Karažića, Lj. Gaja, P. Preradovića, A. Senoe, I. Mažuranića Zmaja (J. Jovanovića) in L. Gjalkega.

KAREL DOBERŠEK:

Pogled nazaj in naprej.

II.

V opisane razmere pa posega tudi zadnji boj, ne morem reči narodni, ampak smelo trdim boj za privzgojeno hlapčevstvo. Tudi ta boj se izkuša zanesti v naše šole, kjer je imel že dedno pravico. Za te razmere, ki so nastale, ima pač v prvi vrsti naša bivša utrakvistična šola glavno zaslugo. Nihče ne more tajiti, da bi ne bila dala ta šola podlage za sedanje narodne in tudi vzgojne razmere. Saj je vendar že bivši dež. šol. nadzornik Gobanz svojim prijateljem rekel: »Ne bojte se prav nič za ponemčenje koroških Slovencev, zakaj vse to bo storila utrakvistična šola!« Da se je, ne vem po katerem svetovnem učenjaku, smatralo ponemčevanje že samo na sebi kulturno delo, dobro vzgojno delo, se vidi tudi iz dejstva, da je bila edina slov. knjiga v naših šolah katekizem in da so se učiteljske konference vsako leto bavile po večini samo s ponemčevanjem. Tako je bilo mogoče, da se je videlo samo v ponemčevanju edini smoter šol sploh, da je postal slovenski pouk kakor rdeča ruta naših oblasti in deloma nas samih. Kje bi naj torej vzeli značaje za sedanjo težko dobo, ko vendar ni bilo dovoljeno v materinskem jeziku blaziti srca otrok, dati jim trdne moralne podlage, zbuhati čustva — dušo vzgajati sploh. To delo je celo v materinskem jeziku težko, v nemškem nerazumljivem pa je popolnoma nemogoče. Lovce se poslužuje posnemanja ptičjih, oziroma živaljskih glasov, da jih privabi k sebi, a kroni stvarstva, gospodarju sveta — človeku, koroškemu Slovincu — je bila ta najprijateljnija pravica odrečena. Koroški Slovinc zato danes ne zna primerno ceniti dobre, oziroma slabe šole, zakaj skoro vsak je bil vzgojen v slabi šoli. Otroci so bili tudi preobloženi z delom (6 ur na dan), zato pa omagata spomin in veselje do dela in zato, posebno ko izstopijo otroci iz šole, opustijo navadno do vojaških let in tudi čez vsako nadaljnjo izobrazbo; ne berejo več ničesar tudi zato ne, ker ne

znajo slovenski in ne dovolj nemški. Veljavne šole kot pri drugih narodih ni imela, in če so se učitelji sami pritoževali, da je prebivalstvo — schulfreudlich — no, potem bi se morali vprašati: »Zakaj?« Kratkotrajno so tukaj vrgli krivdo na duhovščino, na klerikalce. Smatrali so vsak stik z njo kot nečasten za učiteljsvo, kar moram kot sramoto na račun nizke izobrazbe, površnosti in oholosti zapisati.

Znabit mi kdo pride z res utemeljenimi dokazi, da so bile te osebnosti med 4 ali 6 očmi, ne pa za vse razmerje med dvema stanovoma. Ta koroška specialiteta je šla celo tako daleč, da je sovražil tak šovinist svoje kolege in tudi druge osebe, čeprav so samo slučajno prišle v družbo znanega ali neznanega župnika ali kaplana. Sovražstvo brez povoda je bilo tako globoko, da mi nehote silil v misel znano krvno sovraštvo divjakov, ki so se klali med seboj, dokler ni skoro nihče več ostal na tem ljubem svetu. To naše stališče moramo temeljito revidirati, zakaj tako stališče ni samo skrajno malenkostno, ampak celo smešno. Mi ostanemo ravno tako napredni, četudi govorimo z izobraženim župnikom, vsaj kdor ima trdna načela, tega ne izpreobrne nihče.

Kako daleč naj vsak v tem oziru gre, je prepuščeno njegovemu lastnemu prepričanju. Bodimo nekoliko širši v našem družabnem občevarju, nikakor pa ne ozkosrčni, nedemokratski; bodimo solidni v družabnem oziru.

Pri težavnem delu, ki ga z ustanovitvijo naše države prevzemamo posebno na Koroškem, nam bo stik z vsemi stanovami samo koristen. Vojna nas je potisnila na to pot, in hodimo torej po njej, odstranimo predsodke, in videli boste, da se tudi tako da živeti dobro, samostojno življenje! Lažje bomo kos velikemu delu, ki nas še čaka, ako ne bomo stali pasivni tudi v družbi sploh. Odstranimo vse malenkostne privrse svojih naprednih načel, stopimo med državljane brez ozira na njih političsko mišljenje, delajmo pozitivno in kmalu bomo eden — če ne sploh — najkulturnejših in najodločnejših faktorjev v našem narodnem življenju, kar bi lahko bili že danes, pa nismo!

Ko na tak način revidiramo svoje stališče v družbi s pozitivnim sodelovanjem, nas ne bodo več skrbele naše razmere v učiteljskih organizacijah. Deloma smo že dosegli, deloma pa še bomo, da se bo učiteljsvo cenilo navzdol in navzgor, in bomo, kadar bo potreba, vedeli uveljaviti svojo materialno stališče povsod na vsakem polju svojih potreb. Naše učiteljske organizacije morajo postati središča, ki iz njih pridejo direktive za vse moderno delo po deželi, delo, ki mora obsegati vse panoge gospodarskega in kulturnega značaja za procvit našega naroda! Naše materialno stališče je zaenkrat v naše zadovoljstvo zgotovljeno, in brez materialnih skrbi bomo tem lažje opravljali svoj veljavni kulturni posel. Tu noben delaven učitelj ne bo hotel zaostajati, ko pride do zavesti, da nismo več narod tretjega reda, ampak smo enakoverden, enakopraven član velike svetovne človeške družbe. Delali bomo na to, da si zagotovimo vse ugodnosti, ki jih še nadalje potrebujemo, da nam bo mogoče široko, plodovito delo. Medsebojni učiteljski stiki morajo biti jekleni, bratski. Nihče se ne sme zapostavljati, kdor dela po našem programu; nihče se ne sme čutiti kot manj vrednega zapostavljenca. Tesne uniforme političkega prepričanja v naši stanovski organizaciji ne smejo veljati, zakaj zavedati se moramo, da ravno političsko sovraštvo učiteljsvu najbolj škoduje, naše moči cepi, našo silo slabi, provzroča slabe uspehe. Stanovska organizacija se mora izključno baviti samo z našim položajem in v širšem smislu z gospodarskim in kulturnim položajem našega naroda. Izključena mora biti vsaka debata političsko-strankarske vsebine. Mi imamo dovolj dela za narod, da, več kot vsak drugi stan, kaj bi cepili moči z neplodnim politikovanjem! Učimo se iz preteklosti! Dam stotak, da je vsak liberalec in klerikalce pred vojno bil trdno prepričan o največji popolnosti svoje organizacije, da ostane le ta trajna do konca koncev, in vendar je zela te rožice zima, mraz, a narod je ostal, in čimbolj so mu puščali kri politikarji, tem slabši je njegov sedanji položaj. Zavedati se moramo, da smo drugi najkulturnejši slovanski narod, da je naša meja ob Jadranu ob morju, da je naša bodočnost ena najsijajnejših v gospodarskem oziru, in napeti moramo vse moči, da se bo gospodarsko stališče naroda dvignilo na višino, kot mu jo zagotavlja ugodna lež države. Vse naše misli se morajo osredotočiti na morje, na najugodnejšo gospodarsko podlago naroda našega. Vi veste vsi, da ni ugodno materialno stališče nobenega stanu odvisno bolj od dobrega gospodarskega stališča naroda kot materialno stališče učiteljskega stanu.

Strokovni učitelj IV. MAGERL:

Knjige in službe.

Višjemu šolskemu svetu v preudarek.

Vlada je odpravila nemške meščanske šole na slovenskem ozemlju ter jih nadomestila s slovenskimi; v prihodnjem šolskem letu pa namerava otvoriti še nekaj novih meščanskih šol.

Ce upoštevamo dejstvo, da smo imeli doslej le eno slovensko meščansko šolo, se ne bomo čudili, da nimamo sedaj za te zavode niti učnih knjig niti učnih oseb.

Doslej smo imeli za meščanske šole sledeče slovenske učne knjige: Brinar — Citanka, Orožen — Zemljepis, Brinar — Zgodovina, Macher — Prirodopis, Senekovič — Fizika in kemija. Hauptmann — Računika.

Od navedenih knjig so nekatere že pošle, druge pa so zastarele. Za silo bi mogli nekaj časa izhajati s slovenskimi knjigami za spodnje razrede srednjih šol, a tudi teh ni več dobiti: Treba je torej skrbeti, da dobimo kar najprej za višje narodne (doslej meščanske) šole sledeče knjige: Slovensko čitanko, Slovensko slovnico, Slovestveno zgodovino, Učno knjigo francoskega jezika, Nemško čitanko, Nemško slovnico, Zemljepis, Zgodovino, Prirodopis, Fiziko in kemijo, Aritmetiko, Geometrijo, Pesmariko.

S spisovanjem teh učnih knjig pa ni mogoče pričeti s predpripravami za splošne učne, dokler nimamo novega šolskega zakona, ki bo določal namen višje narodne šole. Šele tedaj bo mogoče pričeti s predpripravami za spisovanje učnih knjig.

Znatno pa bi se delo pospešilo, ako bi začeli s predpripravami takoj.

Višji šolski svet naj skliče anketo za spisovanje učnih knjig za višje narodne šole.

Ta anketa bi imela dela več nego dovolj!

Predvsem bi morala anketa določiti posameznim predmetom učni smoter in izdelati učne načrte.

Ker si Slovenci ne moremo privoščiti razkošja, da bi imeli za posamezne predmete kar po več učnih knjig za višje narodne šole, bi morala anketa potem vprašati, ali deluje sedaj na meščanskih šolah. Doslej so namreč slovenske učne knjige za meščanske šole daleč, daleč zastajale za izvrstnimi in krasno opremljenimi učnimi knjigami za nemške meščanske šole.

Rešiti bo zlasti vprašanje koncentričnih krogov. Temeljito bo morala anketa tudi preštudirati vprašanje, ali naj bodo učne knjige za narodne šole v eni izdaji za vse štiri razrede, ali pa za vsak razred posebej.

Anketa bi tudi nekako organizirala spisovanje učnih knjig, ker bi se sicer lahko pripetilo, da bi spisovalo kako učno knjigo istočasno po več strokovnjakov, ne da bi vedeli drug za drugega. (Komu izmed matematikov je n. pr. znano, da sestavlja priznani šolnik Dragotin Humeček Geometrijo za višje narodne šole?)

Kakor sem že omenil, nam primanjkuje za višje narodne šole tudi učnih oseb.

Naravno je, da se, dokler nimamo kvalificiranih učnih oseb, nameščajo kot začasni strokovni učitelji ljudskošolski učitelji, ki niso izprašani za meščanske šole. Da se pa take učne osebe nastavljajo kot začasni ravnatelji omenjenih zavodov, je neodpustljivo. Za taka mesta bi morali prihajati v poštev edino le strokovni učitelji, ki so dlje časa delovali na kaki meščanski šoli. Ali se je že kdaj pripetilo, da bi bil kak ljudskošolski učitelj imenovan za začasnega ravnatelja kake spodnje gimnazije ali realke?

Tudi se opaža, da se pri oddajanju služb na meščanskih šolah ne ozira na kvalifikacijo in zmožnosti. Niso popolnoma neutemeljene tožbe, da jadrajo šolske oblasti v naročje — nepotizmu!

Končno bi še omenil, da je dolnost višjega šolskega sveta skrbno paziti, da ne bo pomanjkanje strokovnih učiteljev v prehodni dobi vplivalo na izpraševalne komisije. Od kandidata za višje narodne šole se mora prejkoslej zahtevati toliko strokovnega znanja, kakor se ga zahteva od kandidata za spodnje razrede srednjih šol.

TONE GASPARI:

Aktualno vprašanje.

Eno izmed aktualnih šolskih vprašanj na Koroškem bi bilo vprašanje o letošnjih počitnicah.

Šolsko leto se začenja na tujakšnjih šolah po Vel. noči, se pretrga sredi šolskega leta za polna dva meseca (počitnice: kimavec, vinotok) in konča spet o Vel. noči. Proti tej dobi počitnic pa mora nastopiti že zdaj koroško učiteljsvo iz dveh tehtnih vzrokov.

Prvi bi bil šola in pouk, drugi učiteljsko osebje, če upoštevamo v prvi vrsti njega samoizobrazbo. V obeh ozirih govore vse točke za prednost, ki jih imajo počitnice v vseh krajih Slovenije — edina točka, o kateri bi bilo razpravljati, je paša, zaradi katere so menda na Koroškem uvedene te počitnice. Šola in pouk: Šolsko leto ni enotno izvedeno, ker učno snov pretrga v sredini tista dolga doba počitnic, ki kolikor toliko odvrne misli mladine od šole. Do polovice je zidano, pa moraš prenehati in ostaviti stavbo sredi najbolj razvitega in potrebnega dela.

Mali in veliki srpan sta najbolj vroča meseca; kako napreduje takrat pouk v zatohlih sobah in kakšen je obisk pouka, tega ni potreba posebej podčrtavati.

Učiteljstvo: V počitnicah bo na podlagi tečajev nadaljnja samoizobrazba kolikor mogoče enotna. V Ljubljani bodo različni tečaji, ki se jih bo udeležila večina slov. učiteljstva. Kako naj prisostvujemo koroški učitelji tem tečajem?

Rehabilitacija zdravja! Če si hoče učitelj naravnati zdravje na trdnjši pot, je vendar zato najugodnejši čas ravno čas poletja, zakaj kopanje in izprehodi največ pomorejo k uresničenju te potrebe.

S pašo in delom je pač po vsej Sloveniji enako; a vkljub temu je uveden povsod potrebam uspehov v šoli najbolj odgovarjajoči čas — počitnice v tistem času, ki najbolj ovira vzgojno delo! In končno potrebuje kmetski in žetvi ravnotako mladine, da si je v resnici težje pogreša na jesen.

To so pač glavne točke, ki prepričujejo in govore za to, da se že letos reši to vprašanje; zakaj enkrat se mora rešiti zaradi enotnosti šolstva — čim prej pa se to zgodi, tem bolje!

DR. DRAGAN ŠANDA:

Obris reforme slovenskih srednjih in meščanskih šol

Ni je Slovincem važnejše naloge nego čuvati svojo kulturo; zakaj bodočnost Slovencev je kulturna, ali je po človeškem preudarku sploh ni. Ta pa je pri danih nam predpogojih lahko tako sijajna, da bo kakor meteor žarela vsemu jugoslovanskemu ozemlju in še daleč naokolo slovanskim bratom in sosedom. Stvarne fundamentalne predpogoje je priroda, drugim skopaj, nam Slovincem vrgla v naročje: prirojene talente in domovino na križišču kultur, sredi toka življenja; druge pa, kulturno samoodločbo in zanjo potreben političko avtonomijo, ki se in vedno varuje temelje skupne jugoslovanske države, si moramo zagotoviti, sicer zamremo, bratom, namenu in sebi v nepovratno škodo; zakaj umrli kot narod nikoli ne bomo, tako uči zgodovina in psihologija. Pri dani kulturni samoodločbi pa je najsilnejši vir kulture za nas tem namenom primerno šolstvo; in rekel bi, da trenutno, razen političkih, vsa druga vprašanja stojé v ozadju, ker šolstvo je, ki napaja vse studence kulturnega življenja.

Ako hočemo z reformo šolstva doseči ta svoj narodni namen, se moramo pri preustroju nujno držati sledečih vodilnih načel:

1.) Postaviti se nam je na absolutno izvenemško stališče, kakor da sploh nismo nikoli poznali nemških in avstrijskih šolskih tipov, ki so bili prikrojeni tujemu duhu in tujim kulturnim smotrom. — Tega ni mogoče dovolj naglasiti: avstrijski modeli vseh vrst morajo povsem izginiti iz naših predstav, ko snujemo lastno šolstvo, sicer nam ne vzraste iz slovenske narodne ideje, ampak bo podtaknjeno dete. — Šele ko so temelji zgradbe dani, ne bomo prezrli nemških izkušenj pri podrobnem dograjevanju, ako se nam baš zazdijo koristne. S tem v zvezi je

2.) drugo načelo: Naše šolstvo naj vzide iz specifično slovenske duševnosti, t. j. bodi primerno slovenskemu narodnemu značaju, slovenskim zmožnostim, slovenskim potrebam, tradicijam in narodnim idealom, ki pa se ne krijejo s hrvaškimi in srbskimi. Naše šolstvo mora zasledovati povsem druge smernice nego ono na hrvaškem srbskem in deloma hrvaškem ozemlju, ker je celotni značaj narodov različen.

3.) Šolstvo mora postati organična enota od ljudskih šol do vseučiliških, t. j. posamezne stopnje naj bodo udje enega telesa, ki se dopolnjujejo, katerih ni eden ni odveč, še manj da bi si nasprotovali. To zadeva ne le učne snovi, nego tudi osebe. Nepotrebne rozge odpadejo, orjaški duh novega časa zahteva nove snovi in smeri in ne dopušča tritati dragocenega življenja z zastarelostmi. Na drugi strani mora država imeti možnost, da premeri duševne sile svojih državljanov: to pa je le mogoče, ako so ti čimbolj po enotni poti in na enak višek izobraženi, ako se čimbolj omejuje raz-

